

İSA MUĞANNANIN “FACİƏ” VƏ “ÖMÜR KARVANI” POVESTLƏRİNDƏ DÖVRÜN TƏSVİRİ MÜƏLLİF PORTRETİNDƏN ELEMENTLƏR FONUNDA

Ülvi Aydın oğlu Mikayılov
Bakı Dövlət Universiteti
E-mail: ulviaydin.m@gmail.com

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi İsa Muğannanın yaradıcılığı iki dövrə bölünür. “İdeal”ə qədərki və “İdeal”la başlayan dövr. Başqa sözlə, İsa Hüseynov və İsa Muğanna yaradıcılıq dövrü. Ədib “İdeal”ə qədərki dövr yaradıcılığında xalqın taleyini, yaşayışını müharibədən sonrakı dövrün təsvirini daha geniş vermişdir. “İdeal”la başlayan dövr yaradıcılığında isə daha çox bəşəri ideyalar və problemlər önə çəkilmişdir. Bütövlükdə müəllifin yaradıcılığında milli kimlik, özünüdərk məsələsi bütün zamanlarda prioritet olaraq ön mövqedə dayanır.

Məqalənin əvvəlində avtobioqrafiya ilə avtobioqrafizmin fərqləri göstərilmiş, dünya və Azərbaycan ədəbiyyatında yazılmış avtobioqrafik əsərlər haqqında məlumat verilmişdir. Məlum olduğu kimi avtobioqrafizm dedikdə müəllifin gerçək həyatından məqamlarla bədii təxəyyülün vəhdəti nəzərdə tutulur. Avtobioqrafiyalarda isə nasir bütövlükdə öz yaşadıklarını yazır. Əksər hallarda bədii təxəyyül nəzərə çarpmır. “Faciə” povestində Zəlimxan obrazının müəllif portretindən elementləri özündə əks etdirdiyi araşdırılaraq müəyyən edilmişdir. Ədib “Faciə” povestində Zəlimxan obrazını yaratmaqla atası Mustafa Hüseynovun və öz taleyindən məqamları həmin surətin üzərinə köçürmüşdü. Bununla da Muğanna bir obrazın timsalında iki avtobioqrafik surət ərsəyə gətirmişdir. “Faciə” povesti dövrün çatışmazlıqlarını, insan hüquqsuzluğunu, təbəqələşməni özündə əks etdirir.

“Ömür Karvanı” povestində canlandırılan Heybət Heybətov obrazı müəllif portretinin elementlərini daşısa da, bu obraz bütövlükdə müəllif xarakteri ilə eynilik təşkil etmir. Müəlliflə Heybət peşə fəaliyyətində müəyyən uyğunluqlar özünü göstərir. Ümumən İsa Muğannanın bədii nəsrində avtobioqrafik obrazlar üstünlük təşkil edir. Ədib yaratdığı avtobioqrafizmlərlə sovet dövründə ədəbiyyata qoyulan senzura və çərçivələri aşmağa çalışır və müəyyən mənada buna nail olurdu.

Açar sözlər: İsa Muğanna, portret, avtobioqrafiya, “Faciə”, “Ömür Karvanı”

GİRİŞ

Hər bir fərdin xarakteri, taleyi, psixoloji durumu özü-özlüyündə ədəbiyyat üçün bir obrazdır. Bəşər cəmiyyətində nə qədər insan varsa, ədəbiyyat üçün bir o qədər bədii surət mövcuddur. İnsanın yaşadığı çoxsaylı hadisələr bədii əsərlərdə müəllif təxəyyülü ilə real gerçəkliyin vəhdətində təqdim olunduqda müəyyən mənada həyatın əksi ədəbiyyatda sərgilənmiş olur. Başqa sözlə, ədəbiyyat həyat kodlarını daşıyan baza kimi də xarakterizə oluna bilər. Əsər yazan müəlliflər əksər hallarda cəmiyyətdə gedən prosesləri müşahidə edərək yazacaqları əsərin süjetini və məzmununu hadisələrə uyğunlaşdırıb əsəri bədii təxəyyül gücü ilə qələmə alırlar. Müəyyən məqamlarda müəllif yalnız görüb eşitdiklərini deyil, yaşadıklarını, öz taleyinin müəyyən fraqmentlərini ədəbi nümunədə canlandırır. Müəllif, portretinin elementlərini bədii təxəyyüllə birləşib avtobioqrafizmlər yaradır. James, Godwin qeyd edir ki, “avtobioqrafiya ictimai fikrə və ictimai-siyasi tarixə əvəz olunmaz töhfə verib. Çünki o, başqa yolla ictimaiyyətə birbaşa müraciət etmək imkanı olmayan ... fərdlərə istədiklərini yazıb nəşr etdirmək imkanındır” (1, s. 229). Avtobioqrafiya və avtobioqrafizm yaxın ifadələr olub bir janra aid olsalar da, fərqli anlayışlardır. Avtobioqrafiya janrına sənədli bioqrafiya xatirələr, gündə-

liklər aiddir. Avtobioqrafiya ilə avtobioqrafizmin fərqi ondadır ki, avtobioqrafiya dedikdə müəllif bütövlükdə öz həyatını qələmə alır. Burada bədii təxəyyülün demək olar ki, rolu olmur və ya az olur. Avtobioqrafizm dedikdə isə müəllif həyatının və yaxınlarının taleyinin gerçək məqamları ilə bədii təxəyyül vəhdətdə təqdim olunur və müəllif təxəyyülü üstünlük təşkil edir. Xatirələrdə isə müəllif yalnız özünün deyil, tanıdqlarının həyatından da bəhs edir.

Dünya ədəbiyyatında da avtobioqrafiya və avtobioqrafizm janrlarında əsərlər vardır. Kanada yazıçısı (1860-1946) Ernest Seton-Tompson “Mənim həyatım” adlı avtobioqrafik əsərini qələmə almışdır. 25 fəsildən ibarət olan bu əsər avtobioqrafiyadır. Yazıçı ədəbi nümunədə doğulduğu vaxtdan səksən yaşına qədər olan dövrü əhatə etmişdir. İlk fəsillərdə uşaqlığını təsvir edən Seton iyirmi dördüncü fəsildə özünün ahıl çağlarından söhbət açır. Müəllif son fəsli belə tamamlayır:

“İndi oxuduğunuz bu kitabımı da burada, Santa-Fe yaxınlığındakı villamda, 1940-cı ildə artıq səksən yaşım tamam olarkən bitirdim” [7, s. 375].

Azərbaycan ədəbiyyatında da belə əsərlər vardır. İsa Muğanna “Həyatımdan səhifələr” adlı ədəbi nümunədə həyatını tam ardıcılıqla yazmasa da, yaşadıklarının bir hissəsinin gerçək təsvirini vermişdir.

ƏSAS HİSSƏ

Azərbaycan ədəbiyyat tarixinə nəzər saldıqda görmək olar ki, hələ XII əsrdə Xaqani Şirvani, Nizami Gəncəvinin əsərlərində avtobioqrafizmlər əks olunmuşdur. Bir məsələ xüsusi qeyd edilməlidir ki, Xaqani və Nizaminin yaratdığı avtobioqrafizmlər bir qədər avtobioqrafiya yönüdür. Nizami “Leyli və Məcnun” poemasında “Oğluma nəsihət” yazısında açıq şəkildə oğluna müraciət etsə də, müəllifin bədii təxəyyülü özünü göstərməkdədir. Sonrakı dövrlərdə Nəsiminin, Füzulinin yaradıcılığında tam avtobioqrafizmlər görmək olur. Buna nümunə olaraq Füzulinin “Şikayətnamə” əsərini göstərmək olar.

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında Bəxtiyar Vahabzadə, Sabir Əhmədli, Nəriman Həsənzadə və İsa Muğannanın yaradıcılığında avtobioqrafizmlər özünü göstərməkdədir.

Xalq yazıçısı İsa Muğannanın bədii nəsrində avtobioqrafizmlər özünü daha geniş göstərir. Məlum olduğu kimi, nasirin yaradıcılığı İsa Hüseynov və İsa Muğanna yaradıcılıq dövrü olmaqla iki dövrə bölünür. İsa Muğanna yaradıcılığının birinci dövründə “Saz”, “Tütək səsi”, “Quru budaq”, “Kollu Koxa”, “Yanar ürək”, “Doğma və yad adamlar”, “Şəppəli”, “Faciə”, “Ömür Karvanı”, “Dan ulduzu”, “Sürgün” və “Məhşər” kimi böyük məna kəsb edən əhəmiyyətli əsərlər qələmə almışdır. Bu ədəbi nümunələrdə xalqın taleyi, milli özünüdərk, mənəvi və əxlaqi dəyərlər qabardılmışdır. “İdeal” və sonrakı əsərlərdə dəyişən yalnız müəllifin imzası deyil, bəşəri düşüncə və problemlər ön mövqedə dayanır. Ümumən, İsa Muğanna yaradıcılığında hadisələr canlı və real təsvir olunmuşdur. Ədib xırda detallarla böyük hadisəni əks etdirməyi mükəmməl şəkildə bacarmışdır. Janrdan aslı olmayaraq, ən kiçik hekayədə belə, dövrün ponoramını yaradan nasir informasiya əhəmiyyətli məlumatlar ötürməyə çalışmışdır. Muğannanın əsərlərində avtobioqrafizmlərlə bərabər, tarixi həqiqətlər də yer alır. Nasirin yaradıcılığı ilə bağlı akademik İsa Həbibbəyli yazır: “İsa Hüseynov (Muğanna) sözünü povest həcmində, lakin roman dərinliyində deməyin ustasıdır” [2, s. 4]. İ.Həbibbəylinin də qeyd etdiyi kimi, yazıçının ilk qələm təcrübəsi olan “Anadil ötən yerdə” hekayəsində əhəmiyyətli işin və böyük hadisənin əsas detalları əks olunmuşdur. İsa Muğannanın əsərlərində müəllif portretindən elementlər müxtəlif situasiyalarda özünü göstərməkdədir. Nasir əsasən cəmiyyətdə baş verən problemləri əsərlərində işıqlandırır. Sovet rejimində ədəbiyyat senzura ilə qarşı-qarşıya idi. Muğanna bu sədləri aşmağa çalışmış, real gerçəkliklərin müəyyən məqamlarını bədii mətnə təqdim etmişdir.

“Faciə” povesti ədibin yaradıcılığında xüsusi önəm kəsb edən əsər olmaqla bərabər, dövrün çatışmazlıqlarını, ailə-məişət problemlərini əks etdirən ədəbi nümunədir. Əsərin əvvəlində Mayılovlar ailəsində ilk faciə yaşanır. Sabit Mayılovun oğlu Zəlimxan ehtiyatsızlıqdan qardaşı Qaraxanın azyaşlı oğlunu tüfəngdən açdığı atəşlə qətlə yetirir. Bu hadisədən sonra Zəlimxan baş götürüb Bakıya yollanır. Qaraxan bir müddətdən sonra qardaşına teleqram vurur ki, guya atalarının vəziyyəti pisdir. Əslində teleqramın vurulma səbəbi Zəlimxanı rayona qaytarmaq idi. Əsərdə ikinci bir məsələ də o idi ki, Sabit Mayılov əmisi nəvəsi Zümrüdü Zəlimxana məcburən nişanlamaq istəyirdi. Zəlimxan əvvəlcə bununla razılaşmasa da, sonda razılıq verməli olur. Yazıçı bu məqamları yazmaqla göstərirdi ki, əksər hallarda valideyn övlada sərbəst düşünmə imkanı vermir, yetişməkdə olan gənclər istəmədən həyatlarını valideyn idarəçiliyi ilə yaşamalı olurlar. Bu kimi hallar onu göstərirdi ki, o dövərdə insan hüquqları kəskin tapdalanır, hakim zümrə özündən aşağı təbəqəyə göstəriş verir və hüquqlarını pozurdu.

Zəlimxan təhsil aldıqdan sonra yazıçı və jurnalist kimi fəaliyyət göstərir. Rayonda olan durum onu qane etmir. Xüsusi ilə də meşənin qırılmasını Zəlimxan böyük faciə hesab edir. Bir gün Qaraxanın qızları bazara gedərkən Zəlimxanın yazısı çıxan qəzeti alıb gətirirlər. Zəlimxana evdə “qaqas” deyildiyindən hamı bir ağızdan “qaqasın yazısı çıxıb” deyir. “Akasiyada” Böyükəlanın və orada yaşayan adamların adları çəkilməsə də, qaqasın nə qırıldırdığını başa düşməyən bir nəfər də yoxdur ... Demə, Zəlimxan öz qohumlarını yazıb. Kərəm kişinin qayınlarının, Məmlükün paxırlarını açıb... Meşə qalıb ki... Elə buradan da arifə işarədir bu akasiya” [3, s. 311-312].

Bu hadisələr müəyyən çalarları ilə İsa Muğannanın portretindən elementlər hesab edilə bilər. Ədibin xatirələrindən məlumdur ki, Muğanna kiçik yaşlarında babası Omar ağa ilə meşədə çox gəzməmiş, bu üzdən də təbiət haqqında geniş məlumatla malik idi. Yazıçının atası Mustafa Hüseynov Böyük Vətən müharibəsindən qayıtdıqdan sonra ona yaxşı vəzifələr təklif olunsay da, heç bir vəzifəyə getməmiş, meşəni bərpa etmək üçün meşə təsərrüfatı idarəsində fəaliyyət göstərmişdir. Muğanna Zəlimxan obrazını yaratmaqla bir növ özünün və atasının portretini yaratmışdır. Zəlimxanı daha çox sarsıdan səhər çağı meşəni tək gəzməyə çıxarkən meşənin tamamilən qırıldığını görməsi, inandığı qaynatası Əziz Mayılovun da bu işdən xəbərdar olduğunu bilməsidir. “Meşəbəyi oğlu hiss etdi ki, bu həndəvərdə ağac qalmayıb. Torpaq quruyub duzlaşıb... Kaş heç gəlməyəydi, görməyəydi, cəmi bir neçə il əvvəl maral, cüyür oylağı sayılan... şairlərin vəsf etdiyi bu yerlər nə kökə düşmüşdür?! Hanı qovaqların, xan çinarların pıçıltıları, niyə eşidilmir, Zəlimxan?!” [3, s. 324] Meşəni bu halda görə Zəlimxan yaxınlarının bu işdə günahkar olduğunu bir daha təsdiqlədi. Əsər onu göstərir ki, müəllif bu povesti yazmaqla ona işarə edir ki, insanlar üçün əhəmiyyətli olan meşənin qırılmasında vəzifəsinin məsuliyyətini dərk etməyən insanlar günahkardır. İşlədiyi müddətdə dövlət malını dağıdıb yeyən şəxslər öz gələcək nəvə-nəticələrinə də ziyan vurmuş olurlar. Meşənin qırılması yalnız iqtisadi cəhətdən deyil, ekoloji və tarixilik baxımından yetişməkdə olan nəsillərə vurulan zərbdir. Zəlimxan Zümrüddən meşənin qırılmasından əldə olunan pullarla alınıb bağışlanan hədiyyələri qaytarmasını istəyir. Zümrüd isə haram pulla alınan hədiyyələrin yalnız onda deyil, hər kəsdə olduğunu deyir. Buradan belə nəticə çıxartmaq olar ki, Zəlimxan düzgünlüyün, halallığın öz ailəsindən başlamasını istəyirdi. Zəlimxanın fikirləri doğru olsa da, Zümrüd ondan bərk inciyir. Əsər Zəlimxanın huşunu itirib yerə yıxılması ilə bitir. Zəlimxan Qaraxanın qolları üstə gözlərini açanda elə bil illərin uzaqlığından gələn bir yalvarış eşidir: “Mənim xallı qaqasım, qovğalı-qallı qaqasım! Gözlərin niyə irilənib, a gözlərinə qurban olum!” [3, s. 332]. Zəlimxanın getmədiyini bilən bütün Mayılovlar baş-başa verib ağlaşır. Görünür ki, Zəlimxanın yazdıqları və dedikləri azda olsa, öz təsirini göstərir. “Kütləvi mənəvi əksiklik faciənin baş qəhrəmanı Zəlimxanı əhatə edən kütlə üçün də xarakterik-

dir... 59-60-cı illərin İsa Hüseynovu Böyüktalanı – meşə mühitini təsvir edərkən özünün Bakıdakı dəhşətli mürəkkəb mühitinin hadisələrindən də qidalanıb” [5, s. 338].

Beləliklə, Zəlimxan obrazının avtobiqrafik cizgilər daşdığı aydın görünür. Muğanna povestdə öz həyatının real cizgilərini işıqlandırmağa çalışmışdır.

“Ömür Karvanı” povestini İsa Muğanna yaradıcılığının birinci dövründə qələmə almışdır. Əsərdə yaradılmış Heybət obrazında müəllifin portretinin bəzi elementləri əks olunmuşdur. Bütövlükdə Heybətlə İsa Muğannanın xarakteri eynilik təşkil etmir. Povestin başlanğıcında Heybət hər gün eyni vaxtda pilləkənin başında dayanıb yola baxır. Günlərin birində onların qapısı tərəfə gələn bir qızın Heybəti axtarması onu narahat etməyə başlayır. On beş ildir həyat yoldaşı Tükəzlə evli olan Heybətin övladı olmurdu. Buna baxmayaraq, Heybət öz həyat yoldaşına daim sədaqətini göstərirdi. İsa Muğannanın da müsahibələrindən oxucuya məlumdur ki, ədibin uzun illər övladı olmamış, Tanrı onlara iyirmi ildən sonra övlad sevinci bəxş etmişdir. Əsərdə yer alan bu motivi müəllif avtobiqrafizm kimi dəyərləndirmək olar. Povestin gedişində məlum olur ki, Heybət Heybətov bir müddət “Hərbi qəzet”də jurnalist kimi çalışmış, son vaxtlar redaksiyadakı işindən ayrılmışdı. Heybəti axtaran qız onu jurnalist fəaliyyətinə görə axtarırmış. Heybət Heybətov ilk görüşündə qızla çox kobud rəftar edərək onu tanımadığını bildirir. Bu kobud rəftarın səbəbi onda idi ki, “Hərbi qəzet”in baş redaktoru Zəlimxan Mayılov illər öncə Heybəti özü ilə dənizə aparmış, Heybət Tükəzdən öncə sevdiyi Tutunu dənizdə gördükdə ona olan sevgisi oradaca bitmişdi. Gələn xanımı da Tutuya bənzətdiyindən ona qarşı kobud rəftar etmişdi. İkinci görüşdə aydın olur ki, gələn qız Zəlimxan Mayılovun işçisidir. Heybəti axtarmaqda səbəb qəzet üçün baş məqalənin hazırlanmasıdır. “Qız redikülündən iki qatlanmış “Nabor listləri” çıxarıb açdı. - Qlavlit buraxmadı o vaxt bu məqaləni. Dedilər: Xaricdə deyərlər qızıl əsgərləri qul kimi göstərir bu məqalə... Dünən Zəlimxan Sabitoviç dedi apar Heybətov bir az əl gəzdirsən, çap eləyək. Siz isə ... elə qərribə, anlaşılmaz rəftar!... Bəlkə keçən il orda – evdə narazı qalmısınız Zəlimxan Sabitoviçdən, hayıfı məndən çıxırsınız bu il?!” [4, s. 146] Əsərdə yer alan bu hissədə müəyyən mənada Muğannanın portretindən elementlər görünür. Sovet dövründə ədəbiyyata qoyulan senzura görə Muğannanın yazıları kəskin redaktəyə məruz qalırdı. İsa Muğanna bu povesti yazmaqla milli-mənəvi əxlaqi dəyərləri önə çəkmək istəmiş, Sovet dövründə çətin olsa da, əsərin çapına nail olmuşdur. “Yazıçı ən kiçik əsərlərindən ən iri əsərlərinə qədər eyni prinsipə, etnosun milli dəyərlər konsepsiyasına sədaqət göstərir” [6, s. 83].

Ümumiyyətlə, İ. Muğannanın bədii nəsrində milli-mənəvi dəyərlər ön planda dayanır. Nasirin hər iki əsərində obrazların psixoloji durumu, yaşadıkları sarsıntı dövrün gərgin mənzərəsini əks etdirir. Müəllif bu əsərləri qələmə almaqla o dövərdə milli düşüncənin və şüurun əzildiyini göstərir. Xalqın adət-ənənələrinin itməməsi üçün Muğanna milli dəyərləri əsərlərində kiçik detallarla olsa da, öz avtobiqrafik obrazında canlandırmışdır. Bütövlükdə, İsa Muğanna nəsrində xalqilik və bəşəriyyətə vəhdətini daşımaqla müəyyən mənada tarixi yükə malikdir.

YEKUN NƏTİCƏ

Sovet dövründə ədəbiyyata və mətbuata senzuranın tətbiq olunma səbəbi baş verən çatışmazlıqların ictimaiyyətdən gizlədilməsi idi. Bununla belə, Muğannanın qələmə çərçivələri aşmağı bacardı. Müəllif “Faciə” və “Ömür Karvanı” povestlərində öz portretinin müəyyən cizgilərini əks etdirməklə yanaşı, dövrün və mühitin mükəmməl təsvirini verə bilmişdir. Ədib yaratdığı avtobiqrafizmlər vasitəsilə bəşəri ideyaları və milli-mənəvi dəyərləri yetişməkdə olan nəsillərə miras qoymuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Dadaşova, Şəfəq. Avtobioqrafiyanın səciyyəvi cəhətləri və janr xüsusiyyətləri / Ş.Dadaşova. - Bakı: - 2014. -223 s.
2. Həbibbəyli, İ.Ə. İsa Hüseynovdan İsa Muğannaya: Axırncı əlyazma və bütöv dünya ölümündən sonrakı həyat / İ.Ə.Həbibbəyli. -Bakı: Hədəf, - 2014. -s. 7.
3. Muğanna, İ. "Faciə", Seçilmiş əsərlər: [Altı cildə] / İ.Muğanna. -Bakı: –2009. - 424 s.
4. Muğanna, İ. "Ömür Karvanı", Seçilmiş əsərlər: [Altı cildə] / İ.Muğanna. -Bakı: –2009. - 424 s.
5. Muğanna, S. "Faciə" – məqalə, Muğanna İsa seçilmiş əsərlər: [Altı cildə] / S.Muğanna, Bakı: – 2009. -424 s.
6. Muxtar, İ. İsa Hüseynovun (Muğanna) nəsrində Milli koloritin inikası / İ.Muxtar. -Bakı: Elm, - 2018. -148 s.
7. Tompson, S.E. Seçilmiş əsərləri / S.E.Tompson. -Bakı: Şərq-Qərb, – 2013. -632 s.

DESCRIPTION OF THE ERA IN "TRAGEDY" AND "CARAVAN OF LIFE" NOVELS BY ISA MUGANNA ON THE BACKGROUND OF THE AUTHOR'S PORTRAIT**U.A. Mikailov**

The works of Isa Muganna, the outstanding representative of Azerbaijan Literature of XX century, are divided into two periods. The period before the "Ideal" and the period in the "Ideal". In other words, the periods of work of Isa Huseynov and Isa Muganna. In the [period of work before the "Ideal" the writer focused more attention on the destiny of nations, the way of life and the post-war period. But in the period, that is starting with the "Ideal" the author brought to the forefront the human ideas and problems. Basically, such matters as national consciousness and self-cognition took pride of place in the author's works in all times.

The difference between an authobiography and autobiographism as well as the information about authobiographical works of the World and Azerbaijan Literature was given in the beginning of the article. As it is known an authobiographism is a unity of events from the real life of an author with literary imagination. But an authobiography is the description of the real life of an author. In most cases there is no any literary imagination. In the course of researches it was found out that Zalimkhan's character in the novel "Tragedy" reflects some elements of the author's character. The writer transferred some moments of the fate of his father, Mustafa Huseynov, as well as his own fate to Zalimkhan's character in the novel "Tragedy". Thus, Muganna created two autobiographical character in one person. The novel "Tragedy" reflects all shortcomings of that time, rightlessness of the people and their inequality.

The character of Heybat Heybatov in the novel "Caravan of the Life" has all elements of the author's character, however, this character is not completely identical with the author's character. There is some associativity both in the author's professional activity and Heybat. In general, the autobiographical characters prevail in the fiction literature of Isa Muganna. The author tries to overcome the censorship and restrictions, established by Soviet Government for the literature in his authobiographies and achieves this goal in certain sense.

Keywords: *Isa Muganna, portrait, autobiographism, «Tragedy», «Caravan of the Life»*

ОПИСАНИЕ ЭПОХИ В ПОВЕСТЯХ ИСЫ МУГАННА «ТРАГЕДИЯ» И «КАРАВАН ЖИЗНИ» НА ФОНЕ ПОРТРЕТА АВТОРА

У.А. Микаилов

Творчество выдающегося представителя азербайджанской литературы XX века Исы Муганна делится на два периода. Период до «Идеала» и период, начинающийся в «Идеала». Другими словами, периоды творчества Исы Гусейнова и Исы Муганна. Писатель в период своего творчества до «Идеала» более широкое место уделял судьбе народа, образу жизни, послевоенному периоду. А в творчестве периода, начинающегося «Идеалом», на передний план были выдвинуты человеческие идеи и проблемы. В целом, в творчестве автора во все времена приоритетное место занимали такие вопросы, как национальное самосознание, самопознание.

В начале статьи приведена разница между автобиографией и автобиографизмом, была дана информация об автобиографических произведениях мировой и азербайджанской литературы. Как известно, автобиографизм – это единство событий из реальной жизни автора с литературным воображением. А в автобиографиях прозаик пишет о своей жизни. В большинстве случаев литературного воображения не видно. В ходе исследований было определено, что в повести «Трагедия» образ Залимхана отображает в себе элементы из портрета автора. Писатель, создав в повести «Трагедия» образ Залимхана, перенес на образ Залимхана моменты из судьбы своего отца Мустафы Гусейнова и из собственной судьбы. Этим, Муганна в лице одного образа создал две автобиографических образа. Повесть «Трагедия» отображает в себе недостатки своего времени, несправие людей, неравенство.

Образ Гейбата Гейбатова в повести «Караван Жизни» несет в себе элементы портрета автора, однако этот образ не является полностью идентичным с характером автора. В профессиональной деятельности автора и Гейбата проявляются определенные соответствия. В общем, в художественной прозе Исы Муганна преобладают автобиографические образы. Писатель в созданных им автобиографизмах пытается преодолеть цензуру и ограничения, установленные советской властью для литературы и в определенном смысле добивается этого.

Ключевые слова: Иса Муганна, портрет, автобиографизм, «Трагедия», «Караван Жизни»